

सं. ११७

१९६०

५०१३१

गोरक्षाशतक.

धर्मा रयनार तथा श्रीयुत रतनलाल मथुरादास राहणी
सहायताथी प्रकट करनार,

वैद्य कवि दुर्लाल श्याम ध्रुव;

आनोसा-बिरार.

४९२६

१३

७

१९२६

१३०५५

सं. १६८२

मक्षयतु

लसालु विनामृध्ये अ

सं. १६८२

शे.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્રિ વિભાગ]

અનુક્રમાંક 13054 વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ા. ૧૨૫૧. ૨૧૮૬

વિષય

ગોરક્ષાશતક.

૧૩૦૬૪
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
અમદાવાદ

ગો જખસેં કમ, અખલ ભૈ, તખસેં ભારત-ભાગ્ય;
કૂટ ગયા, ખલ નહિ રહ્યા, ઉઠી અંગમેં આગ્ય;
ઉઠી અંગમેં આગ્ય, મરે ભાલ, વૃક્ષ, રોગી;
દૂધ, દહીં, ધૂત બિના, ભયા હતવીયેં પ્રલોભી;
સત્ય કહે સુતે શ્યામ, પામરથી જડ જમ બધે;
કૂટા ભારત-ભાગ્ય, ગો જખસેં કમ, અખલ ભધ.

મંગલાચરણ.

શાર્દૂલવિહીડિત.

આપો છુદ્ધિ રસેશ ત્રેય કરવા, વિશ્વેશ વહાલા ધણી;
બાણી સેવક દીન, નાથ મુજને, ચિત્તે ધરે માગણી;
નિત્રે જો સમજાય જોમ સહુથી, ગોખાત છે શ્રીપ્રદા;
ગોની તો કરશે પ્રબ્ધ દિલ દધ, સેવા વિશેષે સદા.

વાંચનાર પ્રત્યે અરજ.

ચોપક છે સૌ પ્રાણિનો, મનુજવર્ગે જગમાંય;
તેની પણ પાળક ગણો, ગરીબ માતા ગાય.
તન, મન, ધનથી શ્રમ કરો, શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે જોજ;
જોનું તો પાલન થશે, તનનું વધશે તેજ.

માલિની.

વિમળ પથ તજીને, કોણ ખીજ પ્રવાહી ?
ગતિ મતિહર પીશે ! મથ જવી વિદાહી !
અધિક અધિક ત્રેમે, ગાયને પાળશે જો;
સુખદ વિજયમાળા, કંઠ આરોપશે તો.

ગોપાળની પ્રાર્થના.

છે ગોપાલક તેથી સૌ મુખથકી, ગોપાલ તુંને કહે;
 કાં ગોપાલ કૃપાળ પાળ નહિ તું? ગો કષ્ટ ત્હારી સહે!
 વ્હારે ધા હરજોડિ સર્વ વિનવે, શ્રીનાથ વિશ્વંભરા!
 આવો કોપ ખમાય કેમ તુજથી? તે હું ન બાણું જરા!

ગાયના ગુણો.

ગોના દૂધ વિના અનેક જનની, કાયા થઇ કંપતી!
 ગોના પુત્ર વિના ધરા વિરસ થૈ, કયાં પૂર્વ આવી હતી?
 ગોના મૂત્ર વિના ખને નહિ રસો, ફિક્કાસ તેથી વધી;
 ગોના છાણુ વિના પવિત્ર 'વસુધા, દેણુ' નહીં હું બધી.

ગોરક્ષણીય છે.

દૂધાળી દુખભંજની રસુરભિની, રક્ષા કરો સર્વદા;
 કેવી ગાય ગરીબ છે? જગતમાં, વ્હાલા વિચારો સદા;
 સાચી વાત સદૈવ જાત સમજી, આ શબ્દ ચિત્તે ધરો;
 રક્ષા આપણી જે કરે પય દઇ, તેનીજ રક્ષા કરો.

ગાયના દૂધનો બદલો વળનાર નથી.

એમાં શું ઉપકાર બંધુ, સમજો? આભાર શો આપથી?
 આપે દૂધ વસુધા સમાન સહુને, એ લાભ ઓછો નથી;
 શું વાળી શકનાર કોઇ બદલો? ના, ના, નહીં એ વળે;
 રે! પ્રાણી ગુણવંત ગાય સરખું, શું એક લાખે મળે!

પોષકનું પોષણ કરવું જ લેઈયે.

મનહર-કવિત.

પોષકની જાર જાણા કોઈ જો કરશે નહીં;
તો તમારી જાર પછી કોણ કરનાર છે ?
દોષ વાળું કામ છતાં દોષથી ડરશે નહીં;
તો પછી તમારા દોષ કોણ કરનાર છે ?
દેશી થઈ દેશદાઝ દિલમાં ધરશે નહીં;
તો પછી તમારી દાઝ કોણ ધરનાર છે ?
દૂધ લઈ ગોનું પેટ ભાવથી ભરશે નહીં;
તો પછી તમારું પેટ કોણ ભરનાર છે ?

સંપત્તિ જરૂર.

પામરની પેઠે પડયા રહી શાને પુકારે છો ?
શું ધારે છો સુધારે ને વધારે આ દેશનો ?
ગોખીલા બણીને આલી સભામાં શું પધારે છો ?
હ્યારે છો વાણી પણ છાટો ન આવેશનો !
શામાં રહ્યું દેશ હિત ? એકલા શું વિચારે છો ?
અકારે દેખાય વેષ પ્રથમ પ્રવેશનો;
એકથી ન બને કામ સંપત્તિ શું વિસારે છો ?
સ્વીકારે ગો સેવા રાખી ભરોસો મહેશનો.

ગોધન અમૂલ્ય છે.

સોરઠા.

ગોધન નિત્ય અમૂલ્ય, અવર દ્રવ્ય શા કામનું ?
કરો ન મ્હોટી ભૂલ, સાચું ગોધન સાચવો.

પ્રતિધર એકજ ગાય, પળાય એ પ્રિય ! પ્રેમથી;
રક્ષણ કેવું થાય ? ગરીબ તો એ ગાયનું !

કૂર કર્મ કરનારા પ્રત્યે ગાય કહે છે.

સવૈયા.

શું સમશેર ધરી કરમાં, ધર મા ધર મા કર રંક પ્રમાણી;
શું અપરાધ થયો ? કહિ દે, ઉપજવ ન ખીક અવાચક બણી;
શું ઘુરકાવ ? ખનું બચતીત ! કિયાં ફરિયાદ કરે નહીં વાણી;
ખાપુ ! દયા ધર, ભાઈ ! શમા કર, માનિ મને સુખદાયક પ્રાણી.
કૂર ન થા, અવિચારિ ન થા, પળ વાર તું ચિત્ત વિચાર કરી લે;
મારિ ન નાંખ, જરા ભય રાખ, કુકર્મ કરી મરવું મુખ વીલે;
દૂધથી પોષણ થાય હજારનું, તે અટકાવિ તું હાય નહીં લે;
સ્વારથમાં શું તણાય ? કર્યું નથી તુર્ત કહે કર્યું પાપ^૪ બખીલે ?
પૂછી નથી ચક્રનાર તને મન માન ન એમ તું માનિ^૫ મુરારી;
નક્કી તું જા સમજ નિજ અંતર, છે પૂછનાર મહાન^૬ મુરારી;
શું ફલ પાપનું પ્રાપ્ત ન થાય ? જરૂર પમાય મહા બચકારી;
માનવનો અવતાર ધરી અપકાર કરે શું ચડી અધીયારી ?

ધનવાનોને.

લાવણી.

ઓ ભાગ્યવાન શ્રીમાન ! ધરી લવ જ્ઞાન હવે તો બગો;
નિજ દેશતણા હિત કાજ સજ અનુરાગો—ટેક.
શું મિથ્યા કીર્તિ કાજ, કરો પતરાજ, ફરો શું પૂલ્યા ?

રે ! પરંપરા આપણી આમ કાં ભૂલ્યા ?—
 શું બન્યા જ્ઞાતિમાં શેઠ ? વ્યર્થ એ વેઠ ! ન થાય સુધારો;
 બની નિરંકુશિત મત ઉલટા કેમ ઉચારો ?—
 શું મથો મમતમાં આમ ? બગડશે કામ, બને મા કાલા;
 ડાહ્યા થઈને શું દ્રેષ વધારો બહાલા ?—
 છે સંપ સદા સુખરૂપ, રંકને ભૂપ, બનાવી દે છે;
 પશુ વિના સંપ ભૂપાળ ગરીબ અને છે !—
 છે સોના સરખો દેશ, તેનો કાં વેષ કરો છો હલકો ?
 થટ અપૂર્ણ જોવો હોય તેમ શું છલકો ?—
 છે આર્યવંશના બાળ, ગાય પ્રતિપાળ, ધર્મ કાં ત્યાગો ?
 નિજ દેશતણા હિત કાજ સજ અનુરાગો—એ ભાગ્યવાન શ્રીમાન !
 છે સાચી જનની ગાય, મધુર પય પાય, માત્ર વૃણુ ખાધ;
 તે મરે હિન્દમાં હાય ! બળી અતુરાઈ !—
 જ્યાં અસંખ્ય ઋષિયો મહાન, કરી પયપાન, રહી સંતાપે;
 લખતા બહુ ગુણના ગ્રંથ કથતા દોષે !—
 તે ભૂમિમાંજ શું હાય ! ગાય વધ થાય કૂરને હાથે;
 એ કેવી આપદા પડી આપણે માથે—
 છે ગોની સૌને ગરજ, વિચારી ફરજ, યુક્તિ કંઈ જોષો;
 ઉપદેશ વડે વધ ગાય, તણો અવરોધો—
 જો ગરીબાઈથી ગાય, વેચવા ચહાય પૂછવું એને;
 કયાં વેચે છે એ ગાય, તપાસો તેને—
 જો ઠીક ખુલાસો થાય તોજ વેચાય નથી એ ખોટું;

પુણ્યકાર્યે એવું છે ખંધુ ! જગદમાં મહોદ્ધુ :—
 જે રજા વિના વ્યવહાર, કરે તો ખહાર સાતિથી કરવો;
 સુત સગો હોય પણ તોય પક્ષ નહીં ધરવો—
 આવો શુભ બંદોબસ્ત, બની મદમસ્ત તમે જો કરશો;
 અમૃત-ફળ આખી તોજ અંતરે કરશો—
 શું ખરચો પૈસા વ્યર્થ ? સરે શું અર્થ ? વાઘનેનાદે !
 કાં લિયો શક્તિવશુ રેઅ પરાયે વાદે !
 બાંધે અંદરવો કોણ ? થવા દુખ જોણ, થઇને નાગો;
 નિજ દેશતણા હિત કાજ સઘ અનુરાગો.
 જે કરવાની છે ફરજ, નહીં ત્યાં ગરજ, મરજ આ કેવો ?
 મેં કદી ન જોયો ક્યાંય તમાસો એવો—
 શું હતોજ હિન્દુસ્તાન ! હતું શું માન ! સોંધવારી શી !
 હા ! તનુનો તેના રડે, મોંઘવારીથી !
 એ ગોધન ઘટવાથીજ, વવાયાં બીજ, મહા દુખદાઇ;
 હજી સમજે તોપણ ઠીક, તણ હઠીલાઇ—
 બહુ વખત જાય ખરખાદ, ગોની એલાદ વધારો ભાઇ;
 રે ! અખળ થતી એ જાય ઘટે સરસાઇ—
 એ થશે આમ જો અખળ, આપણે સખળ, પછી શું થઇશું ?
 ઘી, દૂધ વગર વધુ અખળ થઇ રઝલીશું—
 ખલ કેમે કરીને ઘટે, દુઃખ ના મટે, વિચારો બહાલા;
 કાં મુખ્ય કાંમ તણ ફરો કુકામે કાલા—
 રે ! થાઓ હવે મજબૂત, માઇના પૂત, હિમ્મતે છતો;
 નર કાયર ખૂણે પડી રહે છે પહીતો—
 નહિ જાય એક વધકામ, ગાયની જાત, યોજના એવી;

ઘડશે તો કરશે સ્હાય દયાની દેવી—

ખેતી વણુ ખડુ ખેડત, અન્યા બચણીત, ભૂખ પણ વેઠે;

એ મહા મહેનતુ જાત પડે છે હેઠે !

કરો અરજ પ્રભુની પાસ, ધરી વિશ્વાસ વિજય મુખ માગો;

નિજ દેશતણા હિત કાળ^૭ ભીરતા ત્યાગો—એ ભાગ્યવાન શ્રીમાન !

દયાળનક દેખાવ.

શિખરિણી.

અરેરે ! કેવો આ જીલમ,^૮ અસિધારે મચિ રહ્યો !

અરેરે ! શું નશે, દુખદ, વધ ગોનો લવ સમ્મો;

ખરા શ્રીમંતોની બમિત મતિ આવી ક્યમ થઇ !

ન અણું જે એની, પુણ્ય-લહર શેમાં શમિ ગઈ !

રહ્યા જે આધારે ખખર નહિ હ્યે તે ઘરવણી;

અરેરે ! કેવો એ, ગળખ ગુજરે છે પશુ ભણી !

કરે ક્યાંથી ખેતી ? ખલદ પણ મોંઘા ખડુ થયા;

પરાર્થે કે સ્વાર્થે, હજી ક્યમ ન આવે દિલ દયા !

ખરાબી એ મહોટી, તરત અટકાવો તન દઈ;

હવે ખેતી ચાલો, પરવશ ખનો કાં હદ થઈ !

અહો ! શ્રદ્ધા સાચી, નિજ હૃદયમાં જો કંઈ હશે;

દયાની તો દેવી, મદદ કરવા હાજર થશે.

રહેવાની લજ્જા, હજી અધિક ગોરક્ષણ થતાં;

મર છે હા ! ખાળો, નરમ ખનવાથી પય જતાં;

વહાલા શ્રીમંતો, અમિત ધનનો સંગ્રહ કરી;
 ખચાવો ગાયોને, ઝટ સજ થઈ આગ્રહ ધરી.
 કરો પાછી પાળી, ૯ પુનિત ગૃહમાં શું અવતરી ?
 તમારાથી સારા, અવર, ન મળે સંશય જરી;
 કહેવાશે આર્યો, પણ પરમ કાંચો નહિ કરો;
 પછી આર્યોતું શું, ૧૦ અનુચિત કરી, માનજ ધરો !

દેશની દુર્દશા.

લાવણી—ગોપીચંદ લલકા-એ રાહ.

રે ! શી હીન દશા આ, ગાય તણો વધ થાય કૂરના હાથથી-ટેક.
 ગળું ગાયનું કપાય છે એ, કદી ન સમજો એમ;
 કપાય છે એ ગળું આપણું, ખનો ન સાવધ કેમ ? રે ! શી હીન દશા.
 ત્રીશ વર્ષ પહેલાં જે વસ્તુ, એક રૂપેયે યાર;
 મળતી'તી તે ખરીદ કરતાં, હમણાં બેસે ચાર રે ! શી હીન દશા.
 ખચીત કારણ ગોવધ એનું, અવર ન માનો એક;
 સંપ કરી ગોવધ અટકાવો, તબે ન આર્ય વિવેક રે ! શી હીન દશા.
 ખની પ્રમાણિક ને ઉત્સાહી, કરો ફંડ તૈયાર;
 ગામ દીઠ ગોશાળા ખાંધા, પાળો ગાય અપાર રે ! શી હીન દશા.
 ગોચર માટે ખરીદ કરવી, રસકસચુકત જમીન;
 એમ થવાથી અસંખ્ય ગાયો, થશે ન મરણાધીન રે ! શી હીન દશા.
 ખાળ હતા ત્યારે એ તમને, ઉછેરતી પય પાઈ;
 ૧૧ કૃતમ્ન આવા હવે થવું શું ? પય, માખણ, ઘી ખાઈ-રે ! શી હીન દશા.
 દેશ ફૂંચતો જાય તથાપી, ચડે ન પાનો હાથ !

સર્વ મળીને આંખ ઉઘાડો, ગાયત્રી ધન બચ રે ! શી હીન દશા.
 ગોહિંસા બે થાય નહીં તો પડે નહીં દુઃકાળ;
 ખેડ, ખાતરે, ખચીત પાછી, ધરતી થાય રસાળ રે ! શી હીન દશા.
 ગાન, તાનમાં પૈસા ખરચી, મિથ્યા માનો મોજ;
 ખરી મોજ તો ગારક્ષણમાં, મલાઈ ખાશે રોજ ! રે ! શી હીન દશા.
 નાચ, તમાસા થડી એકના, નિજ મન કરશે ખ્યાલ;
 ગોવર્ધન માટે ધન ખરચો, દિલથી થાઓ દયાળ રે ! શી હીન દશા.
 હાય ! કલેશુ કેમ ન ક'પે, દેશ બન્યો બલહીન;
 ગરીબ રઝળે ભૂખમરાથી, તન, મન સાવ મલીન રે ! શી હીન દશા.
 ઉત્તમ ખેતી પ્રથમ ગણાતી, હાય ! અધમ થઇ હાલ !
 ખેડત પશુ પોકાર કરે છે, નથી દેખતા માલ રે ! શી હીન દશા.
 હિન્દ જનેતા ગો ગુણવંતી, નજર કરે નરનાર;
 પ્રીતિવડે પાળો પોષકને, થાશે જયજયકાર રે ! શી હીન દશા.
 ગાય, ભેંસના પુત્ર પ્રતાપી, છે જગમાં બહોર;
 બલદ નામ પશુ બલહદ તેને, ક'ઠે શી સમશેર ? રે ! શી હીન દશા.
 અનાજ, રૂ, ઉત્પાદક બલદો, મરે થઇને દીન;
 શરમાં શરમાં છે, અધર્મ આ શો ? કેવું કામ મલીન રે ! શી હીન દશા.
 સમજો કારણ પશુ નથી કરતા, ઉપાય સાચો વીર;
 સ્વદેશનું અભિમાન ગયું કે, ગયું નામનું નીર ? રે ! શી હીન દશા.
 વાંક આપણો, નથી અવરનો, ચેતો ચતુર સુબલ;
 નહીં ચેતો તો તુરત વામણે, તીવ્ર કર્મનાં ખાણુ રે ! શી હીન દશા.
 અકાળ મૃત્યુ થાય ગાયનાં, એ શું ઓછો શોક !
 ચોપણ કરનારીને પોપો, અહો ! હિન્દના લોક રે ! શી હીન દશા.

હો! પારસી, મુસલમાન હો! અરબ સુણો આ ઠાન;
 વતન એક છે હિન્દ આપણું, એકજ નાવ સુઠાન રે! શી હીન દશા.
 થઇ ખલાસી ચલાવશે તો, સહજ પાર છતરાય;
 હજી નહીં જો સાંભળશે તો ફક્ત સાંઝે નહીં થાય રે! શી હીન દશા.
 દુર્લભ દેવત ગાય હિન્દનું, અર્થશાસ્ત્ર અનુસાર;
 સાચવવા જો અમ લેશે તો, ફળ રૂડાં મળનાર રે! શી હીન દશા.

ગોપાળન માટે રખાતી બેદરકારી.

ગીતિ.

સ્વદેશનું સાંઝે જો, કરશે તો નિજ જન્મ સફલ થાશે;
 છે સારાનું સાંઝે, શોધ કર્યોથી રહસ્ય સમજશે.
 પાપ કરીને કાણે? સુખાનુભવની, લતા સદા સેવી;
 જીએ વિચારી બહાલા, મળે નિશાની કયે સ્થળે એવી?
 આમાં પૌષણ સૌનું, સ્વાર્થ સર્વનો સદૈવ છે સરખો;
 એમ છતાં શા માટે? ગાય, ભેંસનું મૂલ્ય નહીં પરખો!
 પય, ઘી, મલાઇ, માવો, પદાર્થ પૌષ્ટિક ૧૨પીયૂષ સમ સ્વાદી;
 તેનો ત્યાગ કરીને, ખટાઈ, મરચે, ખુશી વૃથાવાદી!
 તનુ નિસ્તેજ થયા પણ, તુરંત વસ્તુ જન તુરંત નહીં ત્યાગે;
 મમત એમ શું મૂકે! જીએ મોકોડો કદાચ ૧૩કટિ ભાગે!
 ખરચ કરે છે ખોટાં, અણખપની પણ ચીજ ખરીદે છે;
 મસ્ત ખની માનાર્થે, અગણિત પૈસા અનર્થમાં દે છે!
 જ્ઞાન, વાંદરાં પાળે, પુષ્ટ કરે પય પાઇ ધનવાનો;
 પણ પથદાતા જોને, નથી પાળતા હર! હર! શ્રીમાનો!

શું અવળા ગ્રહ બેઠા! ફરી ગયું શું ધનાઢ્યનું માથું!
 લિયે ટંકનું ભાથું, પણ પરલોકનું લિયે નહીં ભાથું.
 લાડી, વાડી, ગાડી, માત્ર મંત્ર ત્રણ ભણેજ ધનવાનો;
 છે એ ચળ કે નિશ્ચળ? ખરે ખુલાસો કોણ કરે આનો!
 પાંચ આંગળી સરખી, ન હોય એ તો સમય જાણો છો;
 હશે ઘણા ગુણવાનો, કયાંક કયાંક તેનેય પિછાણો છો.
 દૂધ વગર બાળકડાં, બધી જાતમાં અનેક રીએ છે;
 આમ છતાં પણ ઝગડા, કોમ કોમની વચ્ચે સળગે છે!
 જ ન થટે તે કરવું, યોગ્ય તથાપી શિવ! શિવ! ના કરવું;
 કહો ન્યાય આ કયાંનો? શું સઘળાએ મહોત વગર મરવું!
 બ્રહ્મચર્ય નવ પાળે, ગોમાતાને વળી નહીં પાળે;
 મોજ મજામાં પેસી, વીર્ય, વિત્તને મૂખે જની બાળે.
 હતા પૂર્વે કેવા? હાલ આપણી હાલત છે કેવી?
 હજુ પણ ચેતો! ચેતો! સશક્ત થાઓ સંયમને સેવી.

ગોસ્વરૂપ.

લક્ષીત છંદ.

ગરિખ ગાયને રે! નિભાવવા, શ્રમ કરે સદા શ્રેય સાધવા;
 ભૂચિત કામ છે એજ આપણું, પુણ્ય ત્રશે વળી સર્વને ઘણું.
 નિરખી હ્યો તમે ગાયની છળી, પરમ પ્રેમની કેટલી ખુબી!
 સમજ છે બધી રાગ દ્રેષની, પણ ન પ્રેરતી વૃત્તિ કલેશની.
 ધરતી પ્રેમ ને વૈર ત્યાગતી, જગત્માત એ શું પ્રકાશતી!
 સુત ગણી દિયે દૂધ સર્વને, પટવતી પછી બાળ ૧૪વત્સને!
 જીભ થકી અહા! વત્સ આટતી, અધિક નમ્ર છે એની આકૃતિ!
 સમજ આપતી કેમ હોય શું! ધિરજ વત્સને આપી ૧૫વ્ત્તોય શું!

ગુણવતી ઘણી માત ગાય છે, મનુજમાત્રની એજ માય છે:
 પરમ પ્રેમથી સેવના કરે, ખડ, કપાસીઆ, ખોળ વાવરે.
 દશગણો થશે લાભ દૂધનો, સમજી હોધને સુસ્ત કાં ખનો?
 પ્રભુ પ્રસન્ન તો થાય છે વળી, દુખ ખધું જશે સર્વથા ટળી.
 ત્રકળ લાભ છે ગાય રક્ષણે, સુખી થશે સદા સર્વ આંગણે:
 વન ખરું અહો! એક ગાય છે, સુખનું મૂળ તો એ જણાય છે.
 અનુપયોગનું એક તો કહો, સુરભીને નમો કદ કાં સહો?
 પરમ પ્રેમથી ગાય પાળવી, નથિ ભલામણો આજ આ નવી !

નિરાધાર ગાયોની શોકજનક સ્થિતિ.

લાવણી.

ભેડી તમે ના ભેધ માડી—(એ રાહની).

ગાય હા ! કિયાં હવે રહેશે ? ગાય હા ! કિયાં હવે રહેશે ?
 ૪૬ અસહ્ય કદ પશુ ન મળે વાચા, દુખ કયાં જઈ કહેશે ?
 ગાયને બૂખ તરસ લાગે, ગાયને બૂખ તરસ લાગે;
 નિવારવા દુખ નિરાધાર ઝટ, જંગલમાં ભાગે !
 નહીં ત્યાં ચારો કંઈ સારો, નહીં ત્યાં ચારો કંઈ સારો;
 ડોળું જલ પી ભટકે વનમાં, હતાશ થે ચારો.
 ચડે બે ઢેઠ તણી નજરે, ચડે બે ઢેઠ તણી નજરે;
 ફક્ત અર્મને કાજ કૂર તે, વિખથી પ્રાણુ હરે !
 કહું શું કંજીસની કહાણી, કહું શું કંજીસની કહાણી;
 કસાઈવાડે તે જઈ વેચે, ચોરી આ પ્રાણી.
 કૃતાત્મો કેવા એ કહીએ ? કૃતાત્મો કેવા એ કહીએ ?

માણસાઈનાં લક્ષણ ન મળે, શું સંકટ સહીએ !
 ઘણા જણ ગોવાળો સાથે, ઘણા જણ ગોવાળો સાથે;
 ગાય મોકલે ખડ ખાવા પણ, દુઃખ ધરે માથે.
 કદાપી પડે ગાય છૂટી, કદાપી પડે ગાય છૂટી;
 જરૂર સમજે કે આવરદા તેની તો ખૂટી.
 કદી જો ચરાવવા આપી, કદી જો ચરાવવા આપી;
 એમાં પણ ખહુ દગો થાય છે, ઝાળવશે પાપી.
 કુશળ જો ઘેર ગાય આવે, કુશળ જો ઘેર ગાય આવે;
 છે ભૂખી કે તરસી એ શી રીતે સમજાવે ?
 આપણે રક્ષક સૌ એનાં, આપણે રક્ષક સૌ એનાં;
 છતાં આમ હા ! અઠાળ મહોતે, ભોગ મળે તેના !
 દુષ્ટ દિલ દયા હોય શાની ? દુષ્ટ દિલ દયા હોય શાની ?
 દયા હોય તો કરેજ શાને ? આવી નાદાની !
 અવાચક કેવું એ પ્રાણી, અવાચક કેવું એ પ્રાણી;
 પ્રીત ધરીને કરશે પાલન, નિરાધાર બાણી.
 ગાય સુખ કેમ કરી પામે, ગાય સુખ કેમ કરી પામે;
 વિચાર કરશે નિશ્ચિન એનો જશ જેથી જામે.

ગોરક્ષોપદેશક.

હંઆ રે રાજા પીંજરા નહીં તેરા.

દોડો રે બહાલા ! ગાય તણી હવે બહારે.
 એને નિર્દય લોક સંહારે રે—દોડો રે બહાલા.
 એવાને હાથ જમ બાથ નહીં એ,
 આંધણી ખંધ એ ક્યારે રે—દોડો રે વીસ

ગાય ગરીબ ને છે ગુણવંતી,
 આપે છે ઘી દૂધ ચારે રે--દોડો રે દેશી.
 ગોચરની ખૂબ જગ્યા ખરીદી;
 કૃષિખળ કાણુ વધારે રે--દોડો રે બાતા.
 ખડુ ગોશાળા કેમ ન ખાંધા ?
 ભૂલ એ ધાય છે ભારે રે--દોડો રે દાદા.

હિન્દીનું પદ.

છોડો રે દિને દેશ સુધારેકા કામ--ટેક.
 મહિલા સુધારા હૈ ગોપાલનકા, સમજે સુખકે ધામ-છોડો રે
 તન-મનખર્ચક હૈ ક્ષીર ભોજન, ખર્ચ માંસ મલજમ-છોડો રે
 હૈ ગો જીવન શ્રી ભારતકે, કરત સખ એશારામ-છોડો રે
 દુર્લભ કિંકર બનબ ગઢકે, કરનહાર શુભ રામ-છોડો રે

વાંચનારને છેલ્લી વિજ્ઞપ્તિ.

સવૈયા.

વાંચ વિચાર કરો નરનાર, પુરો ધરિ પ્યાર વિસારી વિકારો;
 ગોધન જાય, હસાય રમાય શું ? ગો તણું પાળન સઘ સ્વીકારો;
 છે ભવતારક મંત્ર મહાન વળી સુખકારક તંત્ર તમારો;
 ગાય તણો ગળિુ વંશ ૧૭ મુરંશ સચેત ખની સત્કાર્ય વધારો.

પદ.

પદમણી પ્યારથારે--એ રાહ

ખંડે ધન ગાય છેરે, ભરતખંડનું બાત-ખંડે ધન.

ગાય વગર પય કયાંથી પીશે ? મીઠું સાકર રે;
 ગાય તણી છે આર્ષત્રંધમાં, મહતા સુખકર રે;
 ગાય તણા ગુણની હું ગીતા, ગાવા એસું આજ;
 પાર ન આવે કદિ પણ એનો, અલપ નહિ એ કાજ-ખંડે ધન.
 ખીજ એવી વસ્તુ નથી જે એકલી ઉપર રે;
 પ્રાણ ટકે માણસનો આખી જીંદગાની બરરે;
 એવી વસ્તુ એકજ ગોપય, એ વિન અવર ન કોય;
 અમૂલ્ય જે છે તેનો જોટો આ જગમાં શું હોય ?-ખંડે ધન.
 ધનિકા, ભૂપો, વોડા કુત્તા, પ્રીતે પાળે રે;
 ગરીબડી ગો માતાને તો, કોઠે સંભાળે રે;
 હું નથી કહેતો અધ, શ્વાનનું, કરવું નહિ પાલન;
 પશુ રક્ષામાં ઉત્તમ રક્ષા, ગોની માનો મન.-ખંડે ધન.
 ગોપયથી બલ વધશે એવું, અન્ય થકી નારે;
 આ વચનો મ્હારા પોતાના, છે અનુભવના રે;
 સર્વ તણી એ સાચી માતા, શાન્તિપ્રદાતા એજ;
 ગોનું પાલન કર્યું ન જણે, વ્યર્થ તેની સૌ વેઠ.-ખંડે ધન.
 થાય પ્રસૂતા ત્યારે બલિ એ મીઠી ફેતી રે;
 ગોપુત્રોને હજમાં જોડી, કરાય એતી રે;
 છાણુ ગાયનું મનાય છે ત્યમ અહિં અત્યંત પવિત્ર;
 હિતકર એવી ગાયોની રક્ષા ન કરો કેમ મિત્ર ?-ખંડે ધન.
 જાણુ ગાયનું પૃથ્વીમાં, ફલદુપ્પતા લાવે રે;
 મૂત્ર ગાયનું સર્વ જાતના રોગ હઠાવેરે;

મળ, મૂત્રો પણ જેના આવા ઉપયોગી લેખાય;
 તે ગા ઠેરા અલ્પક્ય લાભો, ઢગ્ટે ના દેખાય-ખરૂં ધન.
 કૃષિ કરવા અતિ ઉત્તમ, મહારો મંત્ર સ્વીકારો રે;
 વિશેષ નહીં તો એક ગાય પણ ઘર ઘર પાળો રે;
 એમાં ભારત ગૌરવ સમજો, એમાં છે અસ્તિત્વ;
 એજ આપણા સુખની ચાવી, એમાં સંવર્ણ સત્ત્વ-ખરૂં ધન.
 ગ્રાના પચ ઠે તકપાનથી, રોજ જાય છે રે;
 બાળકડાં ને યુવાન વૃદ્ધો, પુષ્ટ થાય છે રે;
 ધાય સરીખું સુખમદ પ્રાણી, જગમાં નહીં જણાય;
 ચામપુત્ર દુર્લભ નિજ સુખથી, ગુણ બહુ એના ગાય-ખરૂં.

છેલ્લી યાચના.

સદા વધો સારી, સુખદ વસુધામાં વસજો;
 સદા સેવા ગેાની, સદય હૃદયે સર્વ કરજો;
 ખરા ધર્મો પાળી, શુભ નિયમમાં સૌ વિચરજો;
 દયા, વિદ્યા, લક્ષ્મી, ઘટ ઘટ પ્રજામાં પ્રસરજો.

મહારી રૂબરૂ નીચે તૈયાર કરેલી

સુવર્ણ માલિની વસંત.

સય, સંજહણી, જૂનો તાવ, જૂની ખાંસી, દમ, ધાતુક્ષીણત
તથા સુવાવડીના રોગો મટી જાય છે. કિંમત-તોલા બેઠન
સોળ રૂપિયા. અનુપાનના બે રૂપિયા જૂદા. કયા રોગ ઉપર કેવ
રીતે આ ઉત્તમ ઔષધનું સેવન કરવું તેની વિગત લખવાનું
આવશે. લખો-ખાનોસા, ચોસ્ટ દર્યોપુર; વરાડ.

વૈદ્ય કવિ દુર્લાભ શ્યામ કુવને

જે છજાસુને વિખલુ નામ રમરજનું પુસ્તક બેઠતું હોય
તેણે અર્ધા આનાની ટિકિટ મોકલવાથી વિના મૂલ્યે મોકલવામાં
આવશે.

નીચેના પુસ્તકોની કિંમત નીચે મુજબ છે.

આચારદર્શન—ખાર આના.

પુત્રધર્મ—દશ આના.

કન્યાવિકલ્પ અથવા માબાપનું

મહાપાપ—ખાર આના.

શ્યામસુંદર—આઠ આના.

ધી સુજ્ઞાત મીન્ડીંગ પ્રેસમાં શ્રી. સોમાલાલ મંજળદાસે છાપ્યું.
૬. પાંચકુંવા ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.

